

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2014–2020 metų veiksmų programos pirmojo Sąjungos prioriteto „Aplinkosaugos požiūriu tvarios, efektyviai išteklius naudojančios, inovacinės, konkurencingos ir žiniomis grindžiamos žvejybos skatinimas“ priemonės „Mokslininkų ir žvejų partnerystės“ įgyvendinimo taisyklių 6 priedas

(ataskaitos apie projekto pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2014–2020 metų veiksmų programos pirmojo Sąjungos prioriteto „Aplinkosaugos požiūriu tvarios, efektyviai išteklius naudojančios, inovacinės, konkurencingos ir žiniomis grindžiamos žvejybos skatinimas“ priemonę „Mokslininkų ir žvejų partnerystės“ rezultatus forma)

ATASKAITA APIE PROJEKTO PAGAL LIETUVOS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS 2014–2020 METŲ VEIKSMŲ PROGRAMOS PIRMOJO SĄJUNGOS PRIORITETO „APLINKOSAUGOS POŽIŪRIU TVARIOS, EFEKTYVIAI IŠTEKLIUS NAUDOJANČIOS, INOVACINĖS, KONKURENCINGOS IR ŽINIOMIS GRINDŽIAMOS ŽVEJYBOS SKATINIMAS“ PRIEMONĘ „MOKSLININKŲ IR ŽVEJŲ PARTNERYSTĖS“ REZULTATUS

2020-08-31

Vilnius

1. Ataskaitos apie projekto rezultatus tipas
Tarpinė ☐ Galutinė ☒
2. Paraiškos registracijos Nr.
28MŽ-KL-17-1-00150-PR001
3. Projekto pavadinimas
Pažangių, apsaugotų nuo saugomų jūrinių žinduolių įrankių diegimas Lietuvos priekrantėje ir pasklidusios informacijos apie susidūrimų metu žvejų patiriamą žalą surinkimas
4. Pareiškėjas
Lietuvos gamtos fondas
5. Įvadas
<p>Per paskutinius kelis dešimtmečius pilkųjų ruonių (<i>Halichoerus grypus</i>) populiacijos skaičius Baltijos jūroje didėja, ko pasekoje daugėja ruonių ir žvejų susidūrimų, taip pat ir Lietuvoje. Ruoniai išrenka iš statomųjų tinklų lengvai jiems prieinamą žuvį, ją sugadina, suplėšo tinklus ir gaudykles. Ruoniai taip pat atbaido laimikį nuo tinklų periodiškai aplink juos besisukindami. Negana to nukentėti gali ir patys ruoniai, ypač jų jaunikliai, kurie įsipainioja į tinklus ir juose žūva. Ypač didelis mirtingumas fiksuojamas neapsaugotose tradicinėse gaudyklėse. Mokslinių tyrimų duomenimis, 80 % priegaudos įvyksta būtent tokiose gaudyklėse.</p> <p>Vis dėlto žala žvejybos įrankiams yra pagrindinis faktorius lemiantis žvejų nuostolius. Visoje Baltijos jūroje atsirado poreikis prevencinėms, nuo ruonių poveikio apsaugančioms priemonėms. Ir nors tokios priemonės, pavyzdžiui Skandinavijos šalyse, yra kuriamos ir testuojamos jau kelis</p>

dešimtmečius, Lietuvoje tokia įranga iki šiol nebuvo išbandyta ir pritaikyta. Lietuva ir Rusija iki šiol buvo vienintelės Baltijos regiono valstybės, kurių priekrantėje ruoniams saugios ir atsparios priemonės yra praktiškai netirtos.

Lietuvos gamtos fondas 2018 metais pradėjo vykdyti naują projektą "Pažangių, apsaugotų nuo saugomų jūrinių žinduolių įrankių diegimas Lietuvos priekrantėje ir pasklidusios informacijos apie susidūrimų metu žvejų patiriamą žalą surinkimas" pagal LR Žemės Ūkio ministerijos inicijuotą paramą pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2014–2020 metų veiksmų programos pirmojo sąjungos prioriteto „Aplinkosaugos požiūriu tvarios, efektyviai išteklius naudojančios, inovacinės, konkurencingos ir žiniomis grindžiamos žvejybos skatinimas“ priemonę „Mokslininkų ir žvejų partnerystės“.

Šio projekto metu bus siekiama įdiegti ir pritaikyti naujus, ruoniams (taip pat ir paukščiams) saugius bei laimikį nuo ruonių apsaugančius įrankius - pontonines gaudyklės - vietinėms žvejybos sąlygoms. Šio projekto metu Lietuvos gamtos fondo ekspertai, bendradarbiaudami su priekrantės žvejais, planuoja atlikti šias veiklas: 1) Pontoninių gaudyklių testavimas, 2) Laimikio struktūros gaudyklėse analizė, 3) Ruonių apsilankymų pobūdžio prie žvejybos įrankių analizė, 4) Informacijos apie projektą sklaida.

6. Dėstomoji ataskaitos dalis

Šio projekto metu pavyko įgyvendinti visus išsikeltus uždavinius:

1. Dviejų modernių ruonių draskymui atsparių pontoninių gaudyklių pritaikymas vietinėms žvejybos sąlygoms dviejose Baltijos jūros priekrantės aktualiose problemos sprendimui vietovėse.

Sėkmingai nupirktos visos pontoninių gaudyklių dalys, skirtos gaudyti tiek pelagine, tiek bentosinė žuvį, t. y. paviršiuje plūduriuojančios gaudyklės dalys, bei į gilumą nardinamos. Pontoninės gaudyklės buvo išbandytos didžiausio verslinės žvejybos gaudyklėmis intensyvumo teritorijose – teritoriniuose vandenyse Baltijos jūros priekrantėje tarp Šiaurinio molo ir 16 baro bei 28 žvejybose bare. Pontonine gaudyklė 28 bare buvo žvejojama 2020 m. balandžio 27 d. – birželio 15d. su pertraukomis, o bendras žvejybos laikas sudarė 48,6 paras. Pontoninė gaudyklė tarp Šiaurinio molo ir 16 baro (buvusio 16 baro ribos) bandymai vykdyti 2020 m. rugpjūčio 07 d. – 21d. ir truko 13,9 paras.

Šiuo laikotarpiu gaudyklės buvo adaptuojamos ir keičiamos, siekiant didžiausio efektyvumo. Vyko pontoninės gaudyklės svorio centro pakeitimas, t. y. prie gaudyklės galo kabinami papildomi 80-100 kg svoriai. Taip pat buvo keičiama jungiamosios dalies arba adapterio forma, sunkinamos apatinės dalies virvės, prie adapterio tvirtinami papildomi plūdurai. Gaudyklės leidžiamos į skirtingą gylį, siekiant maksimaliai apsaugoti nuo bangavimo poveikio.

Informacija detaliau aptarta Roberto Staponkaus ataskaitoje „Duomenų apie laimikių dydžius bandomomis gaudyklėmis surinkimas ir laimikio struktūros analizė“ (darbas pateiktas prieduose).

2. Laimikio struktūros gaudyklėse analizė.

Atlikus gaudyklės laimikio analizę pastebėta, kad gaudyklių efektyvumas reikšmingai skyrėsi, 28 bare jis siekė 70 kg per parą, o teritoriniuose vandenyse tarp Šiaurinio molo ir 16 baro - 13,5 kg per parą. Lyginant pontoninių gaudyklių ir šiuo metu priekrantėje dažniausiai naudojamų gaudyklių žvejybos efektyvumą skirtingoms žuvų rūšims nustatyta, kad šiomis gaudyklėmis sugaunama 2,3 karto juodažiočio grundalo. Vis dėlto pelaginių rūšių tokių kaip strimelė ar bretlingis žvejybos efektyvumas nesiskyrė arba vėjažuvės atveju buvo net 4,3 karto didesnis. Tolimesni pritaikymo darbai turėtų būti nukreipti dugninių žuvų žvejybos efektyvumo didinimui, siekiant padidinti įrankio universalumą ir žvejų susidomėjimą.

Informacija detaliau aptarta Roberto Staponkaus ataskaitoje „Duomenų apie laimikių dydžius bandomomis gaudyklėmis surinkimas ir laimikio struktūros analizė“ (darbas pateiktas prieduose).

Pontoninės gaudyklės pradėtos naudoti tik 2020 metų I ketvirtį, nors galimybių studijoje buvo numatyta pradėti metais anksčiau. Bandymai buvo nukelti dėl ilgo gaudyklių gamybos proceso, konsultacijų su užsienio mokslininkais ir žvejais (konsultacijos vyko praeitų metų vasarą, tada nuspręsta atlikti tam tikrus įrangos pakeitimus bei užsakyti papildomas dalis), nepalankių oro sąlygų

(žiemos sezonu vyravo ypatingai permainingi orai, todėl žvejai nediršo pirmą kartą statyti įrankius esant tokiai situacijai) ir COVID-19 poveikio, dėl kurio šį pavasarį, efektyviausiu žvejybos laikotarpiu viena iš įmonių turėjo paleisti darbuotojus.

3. Ruonių apsilankymų pobūdžio prie žvejybos įrankių analizė.

Šiam tikslui pagamintos 3 povandenės kameros. Jos skirtos ruonių apsilankymų registravimui ir apsilankančių ruonių identifikacijai.

Vaidos Survilienės ataskaitos „Pasklidusios informacijos apie žvejų susidūrimo su ruoniais pobūdį ir patiriamą žalą surinkimas bei vaizdo medžiagos prie pontoninių gaudyklių analizė“ *antroje* dalyje pateikti povandeninių kamerų metodiniai naudojimo aspektai bei rezultatai (*ataskaita pateikta prieduose*). Povandeninės kameros prie pontoninių gaudyklių buvo išbandytos labai sėkmingai.

Gauti tokie rezultatai:

- Pilkasis ruonis prie pontoninių gaudyklių buvo užfiksuoti vieną kartą per tiriamąjį laikotarpį, kamerų raiška leidžia nustatyti ruonio tapatybę, apytikslį amžių ir lytį, taip pat ruonio elgseną – laiką, kada ruonis apsilankė, apsilankymo trukmę ir pobūdį, todėl ateityje galėtų tarnauti kaip puiki ruonių elgsenos prie įrangos tyrimo priemonė.
- Šios kameros ateityje gali padėti sekti ne tik pilkųjų ruonių elgseną, bet ir žuvies judėjimą, elgseną prie pontoninių gaudyklių.

Ši veikla ir surinktų duomenų kiekis tiesiogiai priklausė nuo įrangos naudojimo, taip pat prireikė šiek tiek laiko jas tinkamai konfigūruoti ir įvertinti įvairius jautrius naudojimo aspektus, tačiau duomenys surinkti, pati ataskaita pateikta laiku, atitinka numatytą galimybių studijoje projekto vykdymo planą.

4. Pasklidusios informacijos apie sugadintus žvejybos įrankius ir laimikį surinkimas ir įvertinimas.

Vaidos Survilienės ataskaitos „Pasklidusios informacijos apie žvejų susidūrimo su ruoniais pobūdį ir patiriamą žalą surinkimas bei vaizdo medžiagos prie pontoninių gaudyklių analizė“ *pirmoje* dalyje pateikti apdoroti ir išanalizuoti 5 Lietuvos priekrantėje žvejojančių įmonių žvejybos žurnalų duomenys (*ataskaita pateikta prieduose*). Darbe nustatyta, kad šiauriau žvejojančių įmonių statytų/tikrintų žvejybos įrankių – tinklų (dažniau statyta rudenį, žiemą) ir gaudyklių (dažniau statyta pavasarį, vasaros pradžioje) tiek ilgis, tiek pastanga, tiek ir produktyvumas buvo didesni už piečiau žvejojančių, tačiau šiauriau žvejojančių įmonių efektyvumas buvo mažesnis tik tinklams, o gaudyklėms reikšmingai nesiskyrė. Didesnį ruonių veiklos dažnį, žvejyboje naudojant tinklus tiriamuoju laikotarpiu registravo šiauriau žvejojančios įmonės savo žvejybos baruose. Žvejyboje naudojant gaudykles reikšmingų skirtumų tarp įmonių nebuvo nustatyta. Ruoniai prie tinklų kiekvieno išplaukimo metu buvo stebimi esant vidutiniškai 31 % ilgesniems tinklams, 30 % didesnei pastangai, 44 % mažesniai efektyvumui bei 27 % mažesniai laimikio kiekiui. Remiantis binariniu logaritminiu modeliu galime prognozuoti, kad tinklų ilgis yra vienas iš faktorių galinčių padėti prognozuoti tikimybę stebėti ruonius ir/ar jų poveikį. Vertinant gaudyklių mėnesinius duomenis įrangos pastanga ir sienų ilgis neturėjo įtakos ruonių apsilankymų dažniui per mėnesį, taip pat ruoniai neturėjo jokios reikšmingos įtakos įrangos efektyvumui ir produktyvumui. Žvejų žurnalų duomenys leido ne tik pažvelgti į ruonių poveikį priekrantės įmonėms, bet ir į ruonių apsilankymo pobūdį Lietuvos priekrantėje.

Ataskaita pateikta laiku, atitinka numatytą galimybių studijoje projekto vykdymo planą.

5. Informacijos apie projektą sklaidą.

Sukurtas projekto viešinimui skirtas internetinis puslapis (pagal tinkamų finansuoti projekto išlaidų 8 punktą), pavadinimu: www.baltijoszvejai.lt, kuriame pateikiama visa informacija apie projektą bei periodiškai atnaujinama informacija apie naujus rezultatus bei renginius (www.baltijoszvejai.lt/naujienos).

Viso puslapyje užfiksuoti 549 vizitai, puslapį aplankė 138 unikalūs vartotojai iš skirtingų pasaulio valstybių – daugiausia iš Lietuvos, tačiau taip pat nemažai apsilankymų iš Latvijos, Lenkijos,

Estijos, Švedijos, Suomijos, Norvegijos, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Olandijos, JAV, Kanados, Bangladešo, P. Korėjos, Kinijos.

Gautas papildomas su projekto veikla susijęs finansavimas iš *Coalition Clean Baltic (CCB)* organizacijos, skirtas perimti gerą patirtį iš šių gaudyklių ekspertų užsienyje 4 dienų kelionėje, o gautos žinios pritaikytos tobulinant ir adaptuojant pontonines gaudykles Lietuvos priekrantei. Išvykoje dalyvavo projekto ekspertas R. Staponkus bei dviejų partnerinių žuvininkystės įmonių (UAB „Mini molas“ ir UAB „Būtingės žuvis“) atstovai.

Aplankyti mokslininkai Baltijos jūros žuvininkystės institute (Thünen Institute), Rostoke, kurie dirba kartu su vietos žvejais Rugeno saloje bandydami sekliems smėliams Vokietijos pakrantės vandenims pritaikyti visiškai naujas gaudyklių konstrukcijas. Taip pat patirties semtasi iš Švedijos žemės ūkio universiteto mokslininkų (Swedish University of Agricultural Sciences) ir su jais bendradarbiaujančių žvejų, kurie dalyvavo kuriant ir pritaikant pontonines gaudykles Baltijos jūroje. Žvejai turėjo galimybę praktiškai susipažinti su pontoninių gaudyklių naudojimu.

Šio projekto finansavimo dėka taip pat buvo suorganizuotas tarpinis seminaras žvejams bei visiems suinteresuotiems visuomenės atstovams Lietuvoje „Žvejų ir mokslininkų bendradarbiavimas – tvarios žuvininkystės link“, kurio metu pakviesti ekspertas iš Švedijos žemės ūkio universiteto bei vietinis su įranga dirbantis žvejas pristatyti naujausius pasiekimus ruoniams atsparios/saugios įrangos ir pontoninių gaudyklių klausimais. Žvejai turėjo galimybę pasikonsultuoti dėl įrangos surinkimo ir įvairių kitų klausimų (renginio programą bei dalyvių sąrašą žr. priede).

2020 rugpjūčio 21 dieną buvo suorganizuotas paskutinis ataskaitinis projekto seminaras „Pontoninių gaudyklių naudojimo perspektyvos“, kurio metu pristatyti projekto rezultatai (programą žr. priede), kuriame dalyvavo 23 dalyviai iš skirtingų institucijų (žemės ūkio ministerija, aplinkos ministerija, Klaipėdos universitetas, Vilniaus universitetas, nevyriausybinių ir žuvininkystės asociacijų nariai bei žvejai). Kitaip nei numatyta galimybių studijoje, medžiaga nebuvo dalinama, kadangi dėl karantino ir nepalankių oro sąlygų užsitęsęs įrangos testavimui ir duomenų rinkimui, galutiniai duomenys baigti rinkti po seminaro ir rezultatai ataskaitos forma pateikti rugpjūčio 26 dieną.

Informacija apie seminarus viešinama puslapyje www.baltijoszvejai.lt, taip pat Lietuvos gamtos fondo oficialame puslapyje www.glis.lt (http://glis.lt/?pid=1&news_id=678, http://glis.lt/?pid=1&news_id=639) ir facebook naujienose (<https://www.facebook.com/pg/Lietuvos-Gamtos-Fondas-96101993245/posts/>).

Paskelbta tarptautiniame partnerių naujienų leidinyje “WWF Baltic Ecoregion Newsletter” (žr. Priede).

Informacija taip pat buvo viešinama didžiuosiuose portaluose, kurių svarbiausios nuorodos pateikiamos žemiau (nuorodos nuo naujausių iki seniausių):

<https://www.ve.lt/naujienos/jura/ar-amzinas-zveju-ir-ruoniu-konfliktas-pagaliau-issispres-1821569/>
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kai-zuvu-neliko-isbandomos-modernios-gaudykles-56-1331686>
<https://www.ve.lt/naujienos/ve-rekomenduoja1/skaityk-dabar/kai-zuvu-neliko-isbandomos-modernios-gaudykles-1806440/>
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kai-zuvu-neliko-isbandomos-modernios-gaudykles-56-1331686>
<https://www.delfi.lt/grynas/gamta/pirmi-zvejybos-pontoninemis-gaudyklemis-metai-ar-amzinas-zveju-ir-ruoniu-konfliktas-pagaliau-issispres.d?id=85069209>
<https://www.delfi.lt/grynas/gamta/lietuvos-zvejai-isbando-svedu-sekmes-recepta-atrado-nauja-zvejybos-iranki.d?id=82112377>
<https://www.ve.lt/naujienos/jura/zveju-ir-ruoniu-kare-isbandomas-naujas-ginklas-1732012/>
<https://www.etaplus.lt/priekrantes-zvejai-isbando-is-svedu-gautas-pontonines-gaudykles-be-naujos-irangos-laimiki-teks-dalintis-su-ruoniais>
<http://www.ltnews.lt/2019/08/28/priekrantes-zvejai-isbando-is-svedu-gautas-pontonines-gaudykles-be-naujos-irangos-laimiki-teks-dalintis-su-ruoniais/>
<https://www.lrytas.lt/gamta/fauna/2019/08/30/news/baltijos-juros-zveju-laimiki-nuo-ruoniu-saugos-ypatingos-gaudykles-11627481/>

<https://www.youtube.com/watch?v=TFLUIQVStxk>
<https://www.youtube.com/watch?v=TFLUIQVStxk>

Taip pat viešinama ir nacionalinio bei didžiosiose televizijos transliuotojų laidose:

https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000118991/zinios-neslugstant-covid-19-atvejams-vrk-tik-pomenesio-spres-kaip-bus-saugomi-vykdantieji-rinkimus?fbclid=IwAR2NuqM6etDqyWqdinC9MMjgz0tYPGURL72_U1PIF41C6H6MbE34lt8YPR4

<https://www.tv3.lt/naujiena/video/1046070/baltijos-juros-pakranteje-isbandoma-nauja-zuvu-gaudykle-vienos-kaina-15-000-euru>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111062/panorama-priekranteje-isbandomos-naujos-zuvu-gaudykles-jomis-tikimasi-atbaidyti-ruonius-su-vertimu-i-gestu-k>

Informacijos sklaida vyko nuolat, visu projekto metu, viršijo numatytas galimybių studijoje priemonės ir pilnai atitiko planą.

7. Išvados ir rekomendacijos

Lietuvos gamtos fondo vykdomo projekto „Pažangių, apsaugotų nuo saugomų jūrinių žinduolių įrankių diegimas Lietuvos priekrantėje ir pasklidusios informacijos apie susidūrimų metu žvejų patiriamą žalą surinkimas“ veiklos, nors ir vėlavo dėl įrangos ilgo gaminimo proceso, adaptavimo, tinkamų aplinkos sąlygų stokos bei COVID-19 poveikio, visos projekto veiklos yra pilnai įgyvendintos.

Rekomenduojame tęsti projektą, kad būtų įmanoma pilnai įvertinti gaudyklių efektyvumą skirtingais sezonais, naudojant skirtingus priedus bei įvertinti ruonių apsilankymo prie gaudyklių dažnį ir pobūdį. Atkreipiame dėmesį, kad šiuo atveju yra įsigytos visos priemonės, finansavimas reikalingas tik žmogiškiesiems resursams palaikyti.

Direktorius

Edmundas Greimas